

הי של ספינה אוצרות הדף היומי

הרב יוסף חיים אהוב ציון

ג:
"ובא למעטו בכרים
וכסתות לא הוי מיעומו"

מאי שנא מחמץ דמהני ביטול

הקשה בשו"ת הרי"מ מגור (או"ח סי' ז) למה כן בכרים וכסתות אמרינן דלא מהני ביטול משום דבטלה דעתו אצל כל אדם, ואילו בחמץ אף דהחמץ שווה כסף מהני ביטול ולא אמרינן דבטלה דעתו אצל כל אדם.

ובספר ברכת שמעון (פסחים סימן א), כתב לתרץ, שבחמץ כתבה התורה לא יראה "לך", והיינו שאצלך לא יהיה חשוב אלא תבטלו, וע"כ אף שאצל אחרים זה חשוב יועיל מה שאתה תבטלו, מה שאין כן בסוכה צריך שהסוכה תהא כשירה לכל אדם, וע"כ לא מועיל שיבטלו כי בטלה דעתו אצל כל אדם, ועיין שם.

ג: "נימא אחת קשורה חוצצת"

הרי מין במינו אינו חוצץ

האחרונים הקשו, מאי טעמא שיער קשור חוצץ, הלא קיימא לן, דמין במינו אינו חוצץ. ובשו"ת אבני נזר (יו"ד סימן רסו ס"ק טז-יז), כתב לבאר הענין, לפי מה שחידש הרמב"ן בבכורות, דהיכא דבעינן 'נגיעה' פשיטא דחוצץ אף מידי דגופו משום דענין 'מין במינו אינו חוצץ' היינו דחשיב 'מינו' כאוויר, ולכן כאשר צריכין נגיעה בפועל לא סגי לן ב'מין במינו', ואם כן גבי טבילה דבעינן נגיעת מים בגופו, אף שמין במינו אינו חוצץ, סוף סוף הא לא נגע במים. וכיוצא בזה כתב האבני נזר לתלמידו החלקת יואב בתשובתו שנדפסה בריש ספר חלקת יואב, לבאר דין שופר שהרחיקו מפיו ותקע בו.

ז: "סוכה העשויה ככבשן"

האם ניתן לעשות סוכה עגולה ומשולשת

מבואר שניתן לעשות סוכה עגולה רק שיהא בה כשיעור וכן פסקו הרמב"ם והשו"ע. ובגיליוני הש"ס ציין, כי בספר הפרדס לרש"י (סוכה סי' קפ"ז), כתב סוכה עגולה פסולה. ועוד שם (סי' קפ"ח): וצריך לסוכה שתהא צילתה מרובה מחמתה ושתהא מרובעת. וכן

עשתה אלא על פי חכמים, והא אין כאן חיוב דרבנן כלל אלא הנהגה טובה.

ובחקרי לב תירץ, דאע"ג דאין לאם דין חינוך, מכל מקום כיוון שלא היה להם אב היה לה דין אפוסטרופוס שחייב לדאוג לחינוך וכדאיתא בגיטין (נב).

ובקהילות יעקב, תירץ על פי התוס' (ברכות מח.), דחכמים חייבו גם את הקטן עצמו במצוות חוץ ממה שחייבו את אביו לחנכו. וכתב דזו כוונת התוס' ישנים ביומא דאע"ג דאין האם חייבת בחינוך, מ"מ השתדלה הילני המלכה שבניה יקיימו חיוב דרבנן שעליהם.

ג: "ומן המעקה"

מה טעם הפטור

החזון איש (חו"מ בליקוטים סי' י"ח) תמה דאיך פטור ממעקה כשאינו בבית ד' על ד' אמות, דמי גרע בית קטן מסולם רעוע וכלב רע שאסור להחזיקים בביתו משום לא תשים דמים בביתך (ב"ק מזו).

ותירץ דגג אינו בכלל דברים שהזיקן מצוי, דהעומד על הגג זוכר מטבעו להיזהר מנפילה, ועל כן אינו בכלל לא תשים דמים בביתך, אלא דמכל מקום חידשה התורה בגג של בית דיש בו מצות מעקה, ומצווה זו לא ניתנה רק ביש בו שם בית דהיינו ד' על ד' אמות.

ובהעמק דבר להגאון הנצי"ב (פר' כי תצא) תירץ, דבית שאין בו ד' על ד' אמות למיסתר קאי וכדמבואר לקמן בע"ב, וכיון דבלאו הכי הוא עומד להסתר על כן אינו חייב לסלק את הסכנה בינתיים.

והגרי"ח בבן איש חי (שנה שניה פרשת פנחס הלכה ב) כתב: "כל בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות, פטור גגו מן המעקה, מפני שאינו בית תשמיש ואינו ראוי לדירה, ואם כן הבית עצמו הוי תשמיש אקראי, והגג שלו אקראי דאקראי ולהכי פטור".

ב:

"ושחמתה מרובה מצלתה"

הרי אין ביטול בדבר הניכר

פירש רש"י: המועט בטל ברוב והרי הוא כמי שאינו. בחכמת שלמה (סי' תרל"א) תמה איך שייך בזה ביטול והא קיימא לן בכל דוכתא דאין ביטול בדבר הניכר.

וכתב החכמת שלמה דהא דקיי"ל דאין ביטול בניכר, שהאיסור הוא רק כשאנו באים לאכול או להשתמש במיעוט עצמו דאם המיעוט ניכר אי אפשר לתת עליו דינו של הרוב. אבל כאן בסוכה אין אנו באין להשתמש במיעוט עצמו אלא בחלל סוכה שמתחת הסכך, בזה שפיר יש לומר דקריאת שם של אותו חלל נקבע לפי הרוב, ואף על גב דהמיעוט אינו מסוכך, מכל מקום איכא שם סוכה בחלל הסוכה, אפילו תחת המיעוט שאינו מסוכך, דהמיעוט בטל ברוב. וזה כוונת רש"י שהסיק דעל שם הסכך קרוי סוכה מכיוון שהכשר הסוכה נקבע לפי הסכך.

ועל פי זה ביארו בקהלות יעקב ובזכרון שמואל, שאין כוונת רש"י מטעם ביטול ברוב, אלא מטעם רובו ככולו.

ב:

"קמן שאינו צריך לאמו מדרבנן"

האם האמא חייבת בחינוך

התוס' ישנים ביומא (פב.) כתבו: "ורבי אומר דחינוך לא שייך אלא באב אבל באדם אחר לא שייך ביה חינוך הלכך נמי אין נזהרין להפרישו, ומעשה דהילני המלכה שישבה היא ושבעה בניה בסוכה, שמא היה להם אב וחונכם בכך ואפילו לא היה להם אב הייתה מחונכתם למצווה בעלמא". ותמה הגאון רבי עקיבא איגר בגליון הש"ס, וכן הקשה החקרי לב (ח"א סי' ע') דאם כן מאי קאמר הכא וכי תימא איהי דרבנן לא משגחה, תא שמע כל מעשיה לא

לאסוקי שמעתתא

האם צריך שהשלחן יהיה בסוכה בעת השינה

"הלכה צריכה שתהא מחזקת ראשו ורובו ושולחנו" (ג.)

כתב מרן רבינו ז"ע בחזון עובדיה סוכות (עמ' קצט): "הנה המשנה ברורה (סי' תרמ ס"ק כז) כתב, שאם הסוכה קטנה, ובהכרח שבשעת שינה הוא פושט רגליו חוץ לסוכה, עם כל זה לא נחשב מצטער לפוטרו מן הסוכה, אך צריך להיזהר שיהיה השלחן גם כן בתוך הסוכה, שאם לא כן חיישינו שמא ימשך אחר שלחנו. ע"ש. ולכאורה דבריו מתמיהים, שבוודאי שבשעת שינה לא ישיך לומר שמא ימשך אחר שלחנו. ואין כל הגיון להצריך שיהיה השלחן בסוכה בעת השינה. וכן כתב בשו"ת ציץ אליעזר חלק ח (סי' כב), ודחה דברי חכם אחד שנמשך אחר פשטות המשנה ברורה להצריך השלחן בסוכה גם בעת השינה. וכתב, שטעה טעות גדול לומר כן, כי הדבר ברור דלגבי שינה בסוכה אין להקפיד כלל על השלחן שיהיה בסוכה, ומעולם לא עלתה על דעת המשנה ברורה לומר כן בשעת השינה אלא קאי אאכילה וכו'. ע"ש. ומה שכתב בספר פרדס לרש"י (סי' לט), דפירשו רבנן דמדכתיב תשבו כעין תדורו, אין אדם רשאי לדור בסוכה אלא אם כן שלחנו ומיטתו מונחים שם. ע"כ. רצונו לומר השלחן בעת האוכל, והמיטה בעת השינה. אמנם ראיתי בספר מקראי קודש (עמוד קנה) בהגהת הררי קדש, שכתב ליישב דברי המשנה ברורה, דמיירי שאין הסוכה ראויה לישן בפשוט ידיו ורגליו מחמת שהסוכה צרה מאד, ובכל זאת הוא חייב לישן בסוכה ולא חשיב מצטער, אולם בתנאי שיהא שולחנו שם בשעת השינה, שאם לא כן, הרי אין סוכה זו ראויה לקיים בה גם מצות אכילה, ואף על פי שבשעת אכילה יכול להכניס השלחן, מכל מקום חשיב מצטער, שכל פעם שהוא זקוק לשינה יטרח להוציא את שלחנו, ובשעת האכילה יטרח להכניסו וכו'. ע"ש.

"ובמחכ"ת (= ובמחילת כבוד תורתו) ירד להציל ולא הציל, שכל הדברים האלה הם ללא יסוד וללא שרש וענף, וגם מה שכתב המשנה ברורה, שמא ימשך אחר שולחנו אין לו הבנה כלל. וכ"כ ידידנו הרה"ג רבי שריה דבליצקי בספר זה השלחן ח"ג (עמוד סב). והגר"ם קלופט בספר דעת יואל (עמוד פב) כתב לפרש דברי המשנה ברורה, על פי מקורו בפרי מגדים, דמיירי בסוכה קטנה שבעת השינה רגליו מוטלות חוץ לסוכה, וצריך להגיה במשנה ברורה, וכצ"ל: 'ואף שצריך להיות שלחנו בסוכה, והיינו בשעת אכילה, וגזרו שלא ימשך אחר שלחנו, ואם כן היה מקום להקפיד גם כן כשרגליו חוץ לסוכה, קא משמע לן שיוצא ידי חובה בסוכה זו, שלא גזרו על כיוצא בזה. ע"ש. ואע"פ שראיתי כתוב שהמשנה ברורה נהג בעצמו להשאיר השלחן בסוכה בעת השינה וכששאלוהו על כך, ענה שכדאי לנהוג כן, מכל מקום אין זה אלא מתורת חסידות. ואינו מעיקר ההלכה. וזה ברור. וכן המנהג."

מצאתי בספר הלכות קצובות (הלכות סוכה אות ב) שכתב: "וצריך לסוכה שתהא צילתא מרובה מחמתה ושתהא מרובעת" וכו'.

ובשו"ת אפרקסתא דעניא (חלק ב' או"ח סימן צח) דן האם סוכה משולשת בעלת ג' דפנות, שיש בחללה יותר מהכשר סוכה, כשרה? או דילמא בעינן דווקא צורת מרובע. וכתב דלכאורה הדבר פשוט דלא בעינן צורת מרובע, דהרי קי"ל דסוכה עגולה אם יש בה כדי לרבע ז' טפחים על ז' טפחים אף על פי שאין לה זוויות הרי זה כשרה. הרי דלא בעי זוויות וצורת מרובע, ומה לי עגולה מה לי משולשת, הרי הכל תלוי אם חללה מחזיק שיעור מרובע הצריך להכשר סוכה.

מ.

"עשאה לשם חג אפילו מתחילת השנה כשרה"

סיכוך הסוכה בערב החג דווקא

כתב הגרי"ח סופר שליט"א בספרו עוז יעקב (ח"א סימן ט'): "ראיתי לכמה נביאים המתנבאים בסגנון אחד, והוא, דאת עשיית ונתינת סכך הסוכה, שלמעשה זהו עיקר קיום מצות סוכה והסוכה על שם הסכך נקראת כידוע, יש לעשות בערב סוכות ממש, וזו לשון הגאון החסיד מהרא"ז ז"ל בספר יסוד ושורש העבודה (שער י"א פי"ב): 'בערב סוכות היום קצר והמלאכה מרובה, בהכנת סכך הסוכה, וייפוי הסוכה והכנת לולב ומיניו'.

"וזו לשון שארי דודי זקני הגאון ריש גלותא דבבל רבינו יוסף חיים ז"ל בספרו לשון חכמים ח"א (סימן פ"ח): 'בערב סוכות קודם עשיית הסכך יאמר בקשה זו'. ובמחזור היקר דברי יואל לסוכות, כה כתוב: 'את סוכתו העמידו עוד לפני ראש השנה, אבל לא סככו אותה עד אחר יום הכיפורים, וגם אחרי יום הכיפורים כשסככו הסוכה הניחו מקום פנוי כדי שאדמו"ר זצ"ל יסכך במו ידיו. ערב סוכות בבוקר טיפס ועלה וטרח במצוה בגופו לסדר הסכך עבור סוכתו הקטנה המיוחדת לו'.

"ואכן זכורני שראיתי לעוד מרבתינו ז"ל שכתבו שאת עשיית הסכך יעשה ערב החג ממש. ובעי טעמא להנהיגה זו שיש לעשות ולתת את הסכך דווקא בערב החג ממש.

"ויתכן שיש למצוא להנהיגה זו שורש על פי מה שהביא הגאון המופלא מהרי"פ פרלא ז"ל בביאורו לספר המצוות של רב סעדיה גאון ז"ל (עשה ז' דפ"ט ע"ד), שיטת רב סעדיה גאון וסייעתו ז"ל, דאיסורא איכא בעשיית הסוכה קודם ערב החג משום שנאמר 'חג הסוכות תעשה לך שבעת ימים, ומבואר בסוכה (ט). דקרא קאי על עשיית הסוכה, ולכן סבירא להו

ודעימיה ז"ל כתבו הפוסקים ז"ל שישתדל לעשות סכך הסוכה בערב החג ממש, והרי כבר ידעת מה דקיימא לן 'כיון דשמיע לן מהגאונים שכל דבריהם דברי קבלה, הוה ליה כאילו כתוב בתלמוד' כלשון מרן ז"ל בבית יוסף יו"ד (סימן ט"ל ד"ה ודע דנ"ז ע"ב). ע"כ.

דאסור לעשותה ליותר משבעה ימים ככתוב במקרא, ועיין שם בארוכה מאי דשקיל וטרי בהא הגר"ם פרלא 'ומהיכן הרגלים לחידוש גדול כזה, כלשונו. והנה אף דאנן לא קיימא לן הכי, מכל מקום אפשר דכדי לחוש לדעת רב סעדיה גאון